

Jakub Kozłowski

(Poznań)

ŻYCIE I DZIEŁO WIELKIEGO MACEDOŃCZYKA

Krzysztof Nawotka, *Alexander the Great*, Cambridge Scholars Publishing, 2010, 440 s.

Książka Krzysztofa Nawotki, badacza o ugruntowanej renomie, stanowi jedną z najdokładniejszych i niewątpliwie najlepszych biografii wielkiego Macedończyka, dostępnych na rynku. Polska wersja ukazała się dwukrotnie, w roku 2004 oraz 2007. Wydanie brytyjskie nie różni się znacząco od edycji polskich, mimo deklaracji autora, iż zawiera ono: „numerous improvements and corrections”. Niestety, nie miałem możliwości porównania omawianej publikacji z wydaniem z roku 2007, jednak konfrontacja z wersją z roku 2004 wykazała, iż zmiany ograniczają się do poprawek stylistycznych oraz innego (choć wyłącznie w nielicznych przypadkach) przypisania materiału do poszczególnych rozdziałów. W wersji recenzowanej podrozdział „Son of Amon”, niewystępujący we wcześniejszej publikacji, odpowiada bezpośrednio podrozdziałowi pt. „Aleksander w Egipcie” z roku 2004. Autor w odmienny sposób skonstruował również rozdział piąty pt. „King of Asia”, w którym śmierć Parmeniona omówiona została w oddzielnym podrozdziale (uprzednio stanowiła całość narracji z upadkiem Dariusza III). Niewielkie zmiany zauważalne są również we wstępie (inna liczba powodów skłaniających autora do napisania biografii Aleksandra), ale wynikają one raczej z faktu, że książka kierowana jest do czytelnika zagranicznego.

Warto zauważyć, że sama postać Aleksandra, choć z oczywistych względów omówiona została przez autora w sposób niezwykle dokładny (być może w najpełniejszy sposób spośród wszystkich dostępnych biografii Macedończyka), nie stanowi wyjątku. Krzysztof Nawotka z równym powodzeniem podejmuje się przedstawienia wydarzeń niejako z perspektywy irańskiej, omawiając i wyjaśniając działania wielkiego króla na bazie dostępnych nam źródeł i krytycznej ich analizy (np. kwestia opuszczenia przez armię Perską Sochoi, a następnie stoczenie bitwy w strategicznie mniej korzystnym sąsiedztwie Issos, czy powody stracenia Charidemusa, następcy Memnona w armii perskiej). Ponadto czytelnik uzyskuje szerokie tło historyczne dotyczące się wydarzeń poprzedzających dojście do władzy Aleksandra. W pierwszych dwóch rozdziałach autor omawia bowiem sytuację geo-

polityczną Macedonii za rządów poprzedników Aleksandra, z uwzględnieniem zdecydowanego wzmocnienia pozycji Macedonii pod panowaniem Filipa II (reformy militarne, sojusze polityczne, niezwykle ważna dla dalszego kształtu politycznego Grecji bitwa pod Cheroneją w roku 338, powołanie Związku Korynckiego). Również kwestie ideologiczne podjętych przez Aleksandra podbojów znalazły swoje miejsce w pracy. Krzysztof Nawotka w przekonujący sposób rozważa działania Macedończyka w Azji w powiązaniu z propagandowym celem, który przyświecał zarówno Filipowi II (rzeczywistemu organizatorowi wyprawy), jak i Aleksandrowi III. W ten sam sposób wyjaśniona została ugoda polityka wodza względem buntowniczych Aten w przeddzień podjęcia wyprawy wojennej, jak i, zgodnie z tą samą zasadą, zniszczenie Teb, które sprzyjały Persom w czasie kampanii Kserksesa. Choć omawiana praca nie skupia się na działaniach militarnych *sensu stricto* (które częstokroć zajmują nieadekwatnie dużą ilość miejsca w pracach poświęconych Aleksandrowi), to również ten aspekt potraktowany został przez Krzysztofa Nawotkę z należytą uwagą. W książce otrzymujemy bowiem wyczerpujący, krytyczny obraz zarówno poszczególnych posunięć wojskowych Macedończyka, jak i przebiegu samych starć militarnych. Jak zostało to już wspomniane, nie przysyłają one jednak szerszego obrazu działań, związanego chociażby z problemami aprowizacyjnymi, niedostatkami środków finansowych czy koniecznością uzupełniania liczebności armii (uszczuplanej zarówno w wyniku śmiertelności wojennej, jak i licznych chorób, dziesiątkujących oddziały macedońskie).

Książka w zdecydowanej mierze jest wynikiem krytycznej analizy źródeł. Autor wykorzystuje ich pełne spektrum: są to przekazy literackie, epigraficzne, numizmatyczne i archeologiczne (fascynujący problem identyfikacji grobu Filipa II odnalezionego w 1976 roku w Verginie). Unika postawy europocentrycznej, wciąż nazbyt często pojawiającej się w pracach naukowych. Mimo deklaracji, że „no attempt has been made to cite all modern literature concerning Alexander and his epoch” (s. XII), Krzysztof Nawotka nie rezygnuje z przedstawienia najważniejszych punktów dyskusji historiograficznej. Odwołuje się przy tym do najbardziej wartościowych, a jednak wciąż (pomimo dokonanej przez autora selekcji) niezmiennie licznych dzieł historyków współczesnych (np. prac E. Badiana, A.B. Boswortha czy N. Hammonda). Czytelnik zyskuje dzięki temu pełen obraz problematyki związanej z losami Macedończyka, a także wskazówki odnośnie do dalszych lektur specjalistycznych.

Książka profesora Krzysztofa Nawotki napisana została żywym, barwnym językiem, który nie przytłacza odbiorcy pomimo mnogości przywołanych faktów i szczegółowych rozważań badawczych. Konstrukcja rozdziałów i sposób prowadzenia narracji powodują, że pomimo niewątpliwie akademickiego charakteru

publikacji, książkę czyta się z pasją i szczerą przyjemnością (co nie zawsze stanowi element wyróżniający prace naukowe). Również język angielski, jakim posługuje się autor, jest jasny, łatwy w odbiorze.

Z całą pewnością książka o Aleksandrze Wielkim pióra Krzysztofa Nawotki stanowi poważne osiągnięcie historiografii polskiej. Warto przypomnieć, że od czasu opublikowania (popularnej jednak) książki Józefa Modrzejewskiego „Aleksander Macedoński” (Warszawa 1961) do wydania najnowszej pracy R. Kuleszy „Aleksander Wielki” (Warszawa 2009) nie powstała na naszym gruncie, poza omawianą pracą, żadna naukowa biografia wielkiego Macedończyka. Wydana bowiem w Rzeszowie w roku 2004, a więc równolegle z pierwszą edycją „Aleksandra Wielkiego”, praca Marka J. Olbrychta „Aleksander Wielki i świat irański” ma całkowicie inny charakter. Nie wydaje się również słuszne, by w tym miejscu dokonywać porównań między wzmiankowaną pracą R. Kuleszy a anglojęzycznym wydaniem książki K. Nawotki. Obie prace skierowane są bowiem do innej kategorii odbiorcy, a tym samym kładą nacisk na odmienne aspekty panowania monarchy.

Brytyjska edycja książki Krzysztofa Nawotki wskazuje, że monografia zauważona została poza Polską i tym samym wchodzi na trwałe do światowej historiografii zajmującej się Aleksandrem Wielkim. Fakt ten należy postrzegać także w kategorii międzynarodowej promocji nauki polskiej.